

budućnosti: *Sud veliki Gospodinov u ćirilickome Libru od mnozijek razloga i hrvatskoglagoljski srednjovjekovni narativni prikazi Posljednjega suda* Josipa VUČKOVIĆA u kojem se proučavaju zajedničke duhovne predodžbe u različitim tekstovima hrvatskoga književnoga pamćenja Sudnjega dana. One pokazuju da su hrvatski srednjovjekovni pisci pamćenje shvaćali kao fleksibilan mehanizam koji potpomaže književnu invenciju. U predavanju *Apokrifni tekstovi u Libru od mnozijek razloga* Vesne BADURINA STIPČEVIĆ predstavljeni su sadržaj i provenijencija spomenutih tekstova u *Libru*, stanje dosad provedenih istraživanja, a prikazana je i usporedba s istovrsnim tekstovima u drugim hrvatskim srednjov-

vjekovnim izvorima. Nakon još jednoga referata apokrifne tematike, *Apokrifni tekstovi o Abrahamu u Libru od mnozijek razloga* Milice MIKECIN, katedru je preuzela Marija-Ana DÜRRIGL koja je u izlaganju *Za ljubav Isukarsta – pripovijest o sv. Julijanu* govorila o motivskim sastavnicama spomenutoga teksta koje podsjećaju na razne literarne izvore, žanrove ili tradicije. Završno je predavanje naslova *Usporedba hagiografija u Libru i u Dubrovačkim legendama* održala Dolores GRMAČA. Ovaj plodonosan skup zaključen je isto takvim diskusijama i najavljenim planovima o skorašnjem objavljivanju radova.

KRISTIAN PASKOJEVIĆ

GORAZD: DIGITALNI PORTAL STAROCRKVENOSLAVENSKOGA JEZIKA

Uoči Božića 2020. godine (paleo)slavistička je javnost primila dugo iščekivani i željeni dar: digitalnu inačicu starocrkvenoslavenskih rječnika, od kojih je dovoljno spomenuti samo *Slovník jazyka staroslověnského* (»najveći pothvat slavenske leksikografije«, Požar 2018: 339)¹ da bude jasno s kolikom su darežljivosti kolege sa Slavističkoga instituta Češke akademije znanosti zaključili pandemijsku godinu.

Digitalizaciju *Slovníka* i drugih srodnih rječnika Slavističkoga instituta izvršila je još jedna marljiva generacija čeških filologa okupljena oko projekta *GORAZD: Digitální portál staroslověštiny* financiranoga od Ministarstva kulture Republike Češke: Štefan Pilát (voditelj projekta), František Čajka, Václav Čermák, Martina Chromá, Vladislav Knoll, Tereza Kolmačková i Jan Morávek. U različitim etapama projekta pridružilo im se još petnaest suradnika čija se imena mogu naći na stranici digitalnoga portala starocrkvenoslavenskoga jezika: www.gorazd.org.

¹ Vidi: Sandra Požar, Povijest češke paleoslavističke leksikografije. *Slovník jazyka staroslověnského. Historie, osobnosti a perspektivy*, *Slovo* 68, 2018, 332–339.

Osim *Slovníka jazyka staroslověnského* (Prag, 1959.–1997.), najopsežnija postojećega starocrkvenoslavenskoga rječnika čiji korpus osim kanonskih tekstova obuhvaća i neke redakcijske tekstove, tj. tekstove različitih crkvenoslavenskih idioma, digitaliziran je i *Slovník nejstarších staroslověnských památek – Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков)* (Moskva, 1994.), starocrkvenoslavenski rječnik temeljen isključivo na kanonskim tekstovima, te prvi svezak izdanja *Recko-staroslověnský index (Index verborum graeco-palaeoslovenicus)*, Prag 2014.) odnosno grčko-starocrkvenoslavenskoga indeksa koji, kako mu i naslov kaže, donosi grčke riječi i njihove starocrkvenoslavenske jednakovrijednice na osnovi usporedbe grčkih tekstnih predložaka i njihovih starocrkvenoslavenskih prijevoda. Na portalu se može pregledati i skenirani kartotečni korpus na temelju kojega je nastao *Slovník jazyka staroslověnského*.

Digitalizacija navedenih leksikografskih priručnika napravljena je pomoću OCR (*Optical Character Recognition*) računalnoga programa. Nakon toga je uslijedila temeljita revizija i korekcija teksta koja je, između ostaloga, uključivala usklađivanje i ujednačavanje rječničkih članaka. Tako je u konačnici prevladana očekivana neujednačenost, kada je o *Slovníku* i svim sličnim višesveščanim rječnicima riječ, uzrokovana dugotrajnošću nastanka izmjenom više naraštaja leksikografa i izmjene urednika. Osim toga, novost je i to što su, uz već postojeće češke, ruske i njemačke prijevode obrađenih starocrkvenoslavenskih lema, u digitalnu inačicu uneseni i oni engleski. Trenutno, digitalni portal GORAZD omogućuje

pretragu građe pomoću prijevodnih jednakovrijednica (čeških, engleskih, ruskih i njemačkih), ali i pomoću (normaliziranih) lema, gramatičkih završetaka, vrsti riječi te usporednica (ono što se u *Slovníku* uvodi kraticom *cf.*). Konačan je rezultat dostupniji, komunikativniji te brže i lakše pretraživ leksikografski priručnik, čija digitalna osnovica omogućuje daljnje ispravljavanje, nadograđivanje i dopunjavanje. Kada je o dopunjavanju riječ, valja se nadati da će svoje mjesto na tom digitalnom leksikografskom portalu uskoro dobiti još jedno kapitalno djelo češke (paleo)slavistike, a to je etimološki rječnik starocrkvenoslavenskoga jezika (*Etimologický slovník jazyka staroslověnského*, Prag – Brno, 1989.–2018.).

Digitalni portal starocrkvenoslavenskoga jezika GORAZD sa svojim temeljnim sadržajem (rječnikom) još jednom potvrđuje važnost leksikografskoga opisa u (s)poznavanju jezika, pogotovo kada su rezultat toga opisa znanstveni rječnici, što starocrkvenoslavenski *Slovník* kao i svi crkvenoslavenski rječnici koji se na njega naslanjanju doista i jesu. Posljedično, starocrkvenoslavenski portal podsjeća i na potrebu dovršavanja crkvenoslavenskih rječnika (tako i *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*), čija izrada podrazumijeva zauzet i izazovan istraživački angažman usporen, između ostaloga, i neodgovarajućim vrednovanjem akademske zajednice.² Jednom dovršeni, a nadajmo se, i digitalizirani, ti će crkvenoslavenski

² O primjerenom modelu vrednovanja znanstvenih rječnika vidi Vida Vukoja, Prilog raspravi o vrednovanju leksikografskoga rada, *Filologija* 69, 2017, 237–285.

rječnici pružiti najbolju moguću sliku o rječničkom blagu koje je u različitim slavenskim zemljama iznjedrilo višestoljetno ćirilometodsko naslijeđe. Nije teško zamisliti ni neki budući digitalni portal u kojem će biti umreženi i predstavljeni svi ti rječnici zajedno sa starocrkvenoslavenskim rječnicima koje okuplja GORAZD.

Ono što je zasada sigurno jest da se zahvaljujući GORAZDU olakšavaju, ubrzavaju i potiču daljnja leksička, leksikografska i uopće filološka istraživanja

najranijih razdoblja slavenske pismenosti, što će služiti paleoslavistima, ali i svima zainteresiranim za dijakronijsku dimenziju slavenskih i indoeuropskih jezika. Zbog toga suradnicima na projektu pripreme i izrade toga digitalnoga portala dugujemo čestitke i zahvalnost što su još jednim miljokazom češke filologije pridonijeli razvoju i napretku cjelokupne (paleo)slavističke znanosti.

ANA ŠIMIĆ